

видам во што е работава. И појде кон пештерата, ама не по вообичаениот пат, низ влезот, туку по оние подземни лавиринти што само тој ги знаеше (зашто тој ги беше ископал). И жмиркајќи можеше да ги помине без да се збуни. Така, многу побрзо отколку што човек може да претпостави според изгледот на неговото тело (но такви се тајните агенти), Кртот од ходник во ходник го најде отворот (незабележлив, се подразбира) за подот на Златната Пештера. Ширум ги отвори очите, ситни како афионовии зрнца (тоа веќе го рековме), но и сјајни како црни бисери. А кога успеа да види што се случува внатре, во пештерата, очите просто ќе му потскокнеа!

Глувчо, или нешто налик на неговата сенка, се стуткал пред компјутерот, подгрбавен и изгубен. Чука по тастатурата несвесно, месечарски. Кутриот, ослабел како сучка, само ушите, тенки како флис-папир, му подраснале од почит и обврски.

А над него, поткренат со неколку скали и со високиот престол, седи академикот, народниот херој, доживотниот проф. итн., д-р Лав Први Партеногенезис лично. Пред него пехар (златен) рујно вино и чинии (златни) со најразлична храна (месо) преполни. И на Глувча тој му говори: – *Побрзај, побрзај. Уште многу има пред нас. На која страница си?*

– На петсто и петтата, професоре.

– *Што?! Денеска само петнаесет си напишал. И тие сигурно полни со грешки! Ајде, сега малку ќе си прилегнам по ручеков, за тоа време, додека се одмарам, всредоточи се на работава, напиши барем уште десет! Јасно?*

– Јасно. Почитуван професоре...

– Молам?

– *Можам ли јас малку да излезам? Сиот сум вкочанет...само на половина час...на петнаесет минути...*

– *Немој да ми додеваш со тие твои смешни барања. Биди сериозен! На работа! А оние твои хохштаптери, ако се осмелат пак да ми се појават тука, маф ќе ги сторам! Јасно?*

– Јасно, професоре.

Кртот некако се прибра, потоа се врати, тивко, по тајните ходници, во шумата. Им раскажа на пријателите што чул и видел.

Оттогаш, пријателите веќе не се обидуваат да влезат во Златната Пештера. Го зборуваат, го жалат Глувчо, ама не им паѓа на памет да го посетат. А тој пак, сè уште е таму. Во Златната Пештера. Ја **работи** докторската.

Па нека каже некој дека Менторот не е важен!

Цветанка Еленкова

ГЕСТОВИ

АЈАЗМО

Од древноста на созерцанието од пукнатините на базиликите од иконите без очи и камењата делкани и стругани
излезе пајакот црноризец
да ги собира мувите на мојот сон
годините ми нанижани алтани
Господи од чад и глина
имањарите*, кои ја издупчија смолата
ќе го пијат твоето вино –
трите капки крв по страните
Изгазена земјата се пласти
од дрвото пропиено на корабите
Рибару како рак со олтар си насекаде
не ти ли стасаа мувите
за да исткаеш завеса
Ќе ве крсти с оган, пишано е
и остави ги зад себе кипарисите
згасените свеќи на моето детство
по вратите до иконите на мама
Паганка каква што сум пред молитва
секогаш си ја истурав чашата
По водата одиш и со серкме ги мамиш
во аглите на мојата соба ветровите
да го потпалиш огнот за да не запрам
да играм загледана во тебе
во црнотот на твоите очи

* Трагачи по закопано богатство од сказните.

(Од книгата *Амфиполис на деветте патишта*)

РАНИТЕ НА СЛОБОДАТА

Некои си купуваат ремени за кучињата, од оние кожни, со одредена должина. Други претпочитаат автоматски на патент. Му даваш да трча по волја, но штом одлучиш, го влечеш назад. Јасго пуштав на слобода. Откако побегна, пак, два-три пати и се врати сето во рани, го пуштам на слобода, но само во дворот. Кучето ми вие по веверички, навечер по месечина. А кога ќе натрупаме дрва за огрев крај оградата,

се качува и ја прекачува. И пак се враќа со рани. Тогаш решил да го држам на синцир. За да не ми се наранува кучето.

МАЗОХИСТИ

Зашто од мали трпиме болка. Со исклучок на раѓањето можеби, бидејќи мајките ни ја преземаат. И затоа се толку силни породилните болки. Додека не потемни лушпата на оревата јатка, дур не се стврдне, додека не му падне зелената обвивка однадвор. Дур не запре да ни ги мачка прстите. Додека не му изветрее горчилото. Дур не поминат месеци, многу сезони и некој не го скрши оревод. Испаднал уште од торбата на дедо ми. Будејќи е шуплив – само мошти му е јатката. Од метар и шеесет станал на некакви шеесет. Затоа сме мазохисти. Однатре, ние.

ДЕНОТ

Денот започнува розов како бебешко газенце. И неговата мекост, и мирисот на пердуви. И жолтото крај устата. И пердучето врз главчето. Само едно облаче – плунката дури цица. Со гукање на птиците започнува денот. Понекогаш, ако е момче, во сина облека. Пелени од чист памук. Но ниту го учиме, ниту го подражаваме. Не му даваме залажачки, ниту гума да си ги чеша забите. Денот, така самотен како напуштено дете пред домот „Мајка и дете“, чека некој да помине, да си го засака, најпосле и да го дадат во весници. Кешки да си го вратат родителите.

ПОД НОКТИТЕ НА ЖРТВАТА

На татко ми Стефан Еленков

Ако кожата има паметење, како што тврдат лекарите, значи куќата на која се потпрев последниот пат, морето во кое пливав, уште паметат. Единствено фустаните не ми паметат, зашто ги носам на хемиско чистење и често ги перам. Но нашето море, кое е толку затворено што до него не допираат никакви струења, вертикалната карпа под засолнот што не се мие од дождови, со сигурност помнат. Како клуновите на пеликаните, како грбите на камилите си ги задржуваат спомените за посни денови. Како ноктите на жртвата, кои уште чуваат влакна од кожата на убиецот.

ОРФЕЈ и ЕВРИДИКА

Меѓу сите кои ме лажеле, на сите им фаќав верба, но на тебе најмногу. Којшто најмногу ме лажеше. Како во оној дел од играта *криенка*, кога му попушташ на помалото другарче, или на своето дете, преправајќи се. Така е и со секој, на кого му подаваш рака *чифт* или *тек*, знаејќи го однапред исходот. Па му ја стискаш раката и го бакнуваш во десниот (или левиот) образ. Ти – од љубов кон него. Тој – од љубов кон играта. Во една слична ситуација Орфеј се обрнал и исто *не ја плукнал* Евридика. *Не ја плукнал*, а ја видел. И таа си отишла. Велат, по волја на боговите.

ТЕЛОТО ТИ Е ГРАДИНА

Телото ти е возбудено и опуштено, истовремено како ровка почва. Раскопана градина, во која не стапнуваш, но ја обработуваш со раце. Ја требиш од камчиња, од случајни тревки, ја мазниш со греблото. Правиш дупчиња со прсти или со прачка за садење. Потем по неколку семчиња ставаш (како за животните), па ја поливаш и се надеваш на убаво време. И да не ги ископа кучето. Покрај оградата садиш ползавици – жив плот. Кој обично е многугодишен и расте дури и во твојот сон.

СЕДМИОТ ГЕСТ

Со прстот на уста, кога не сакаш да разбудиш некого или кога влегува учителот. Си го става прстот на уста, кога сака да го смири класот. Или поправо – ти повела да замолкнеш. Но мене повеќе ме интригира повлекувањето, одалечувањето од усните. Кога си ја постигнал тишината. Некои просто си ја спуштаат раката, други ја пружаат напред, посочувајќи нешто, трети ја задржуваат во таа положба. И со едно заоблување на прстите, со една нежност од заморот на несвикнатниот гест. Така ги нарисале византиските иконописци на првите икони. Светците.

(Од книгата *Седмиот гест*)

НА КАЈ И ДА СЕ СВРТАМ, МАКЕДОНИЈА МЕ ГАЛИ

Не бев видела сцена погалежна од оваа на двата галеби како си ги допираат главите, како си ги преплетуваат, потем другиот летнува на стреата точно над првиот – да бдее. Два галеби сиви како неизвалкани облаци, како летечките како стрелки риби, за една нијанса потемно бело, но од неговата гама, два галеби како Охридското Езеро, што ја гали планината Галичица во раните утрински часови, на ручек, приквечер, кога веќе не можеш да различиш каде завршува таа, а каде почнува тоа. Езеро галежно како она наведнато Г во азбуката и како она сиво небо, надвиснато секој миг за да заврне, за да се

произведува единствениот во светот охридски бисер, со специјална технологија, или јагулата, што од својот дом по реката Црни Дрим и преку Јадранското и Средоземното Море стигнува дури до Саргаското, за таму да си ја исфрли икратата и да умре. После нејзините јагулчиња ја минуваат истата маршрута но обратно според некој ненапишан природен закон, кодиран во нивните гени, или можеби од гените на Охридското Езеро во нив. Такви се и безимените лебеди, кои единствени – освен рибарските чунови – оставаат траги, небаре ги цртаат, врз површината на водата, бистра како од кладенец под небото, зашто само замолчената вода може да ги одрази толку меко и прецизно телата, лицата, облаците.

стркалаат монистата од зрнцата на бројаницата меѓу прстите, капките меѓу шупелките. Да те галат, да го одбројуваш времето според нив, да нема време.

Всушност, повеќето планини во Македонија, на број вкупно 34, 14 од кои се со вечно беловлакнести чела, дури и во најжешките денови од годината, носат имиња кои звучат како милувка, кои – ако не те галат со своето значење, тоа го прават со звукот, како народниот изговор, со народните зборови што само го можат – Баба, Бабуна, Шара, Јабланица. Такви се и имињата на рибите кои живеат во Охридското Езеро, од кои секоја е поврзана со некоја легенда, или има свој сопствен неповторлив карактер – нпр. плашицата, од чија емулзија се

Во најдлабокиот дел Охридското Езеро е 350 м. длабоко, долго е 35 км., а широко 15 км. Петката непроменливо ја има во сите свои параметри, бројката што ја урамнотежува десетката, како средина меѓу нашите две раце, како самото езеро меѓу двете држави – Албанија и Македонија, или меѓу трите држави – Албанија, Македонија и Грција (станува збор за другите две езера – Преспанското и Дојранското), како и самата Македонија – средина, тврдина на Балканот. И кога зборувам за пограничните места, за места што делат и сврзуваат, на една височинка над Охрид ми изнурнува во моите претстави манастирскиот комплекс „Св. Наум“, со моштите на словенскиот првоучител, но и со таблата забодена до самиот манастир: „Внима-

ние! Гранична зона, движење само со дозвола.“ И албанскиот војник во маскирна униформа под оружје, кој во никаков случај не се слева со околното зеленило, ниту со пејсажот.

Според една од легендите земјата на манастирот е извојувана од самиот светец, кој ја излекувал ќерката на месниот велможд и како дар побарал биволска кожа. Таа била разделена на ленти, заврзани една со друга, со која учителот го заградил местото на колчиња и подоцна со

то, влажноста на сите верници во кои уште живееше телото на светецот. Зашто, таму кајшто е водата, е и животот.

Свеќниците во црквите на Охрид, а и во цела Македонија, се исто една потврда на горното. Не се бодат свеќите во свеќници од месинг како бугарските, ниту во песок како грчките, но во големи садови полни со песок и со два прста вода згора. Така што, кога восокот истекува, се лади и се стврднува во форми слични на

свои раце ја изградил црквичката „Св. Архангел“ и одделот кон неа за свој сопствен гроб. Велат дека кога ќе го залепиш увото до гробната плоча, под која и до денес се чуваат моштите на светецот, ќе чуеш како му бие срцето. Сред потокот од луѓе, штом ми дојде редот и јас да наведнам глава, ја почувствував влажноста на плаштаницата до усната, дали од солзи или од бакнежи, влажност што го убиваше студенило-

водна леќа или лилии врз површината – сосем како растителноста во најголемиот извор, што се наоѓа малку пред манастирот и од кој се храни Охридското Езеро. Свеќниците им се – мали макети на езера. На езерата што си ги внеле дури во црквите. Зашто Македонија е, всушност, еден голем свеќник пред Бога од суша и вода. Достатно високите ѝ планини со песочна почва, заоблени како кубичка од цркви, широ-

колисните ù дрвја и шуми, благи, се поврзани меѓу себе со езера како црквени садови при Крштевка. Таква е, на пример, планината Галичица како меѓа меѓу двете од нив – Преспанското и Охридското. И до денес се чува легендата за едно овчарче што крадело од попските стада за секојпат да пушти по реката една одрана овца, која преку планинскиот потон од брегот на едното езеро стигувала до брегот на другото кај сиромашната му мајка. Попот го открил и го убил, пуштајќи го по истиот подземан водотек, кој го однел и него дома. Свештеникот бил проколнат за навек од Бога. Тоа е една од малкуте легенди, да не кажам единствената од нашите балкански земји, која е свртена не кон неверниците, туку против неверливото духовенство. Но таква е и Македонија – не е религиозна, а верлива. Не робува на никакви догми. Врз нејзините банкноти, место ликови на велики велможи од далечното и блиско минато, се гледаат изобразени животните карактеристични за овдешната природа – рис, паун, риба и куче.

Пауните се најголемата атракција на влезот во манастирот „Св. Наум“ – десетици очи вперени во опашките, а тие со вперените десетици во тебе. Врисоците им се мешаат со човечките, со вревата на туристите. Но најмногу трогнува глетката на два пауна, кацнати на покривот од црквата во карактеристичната царска поза на седнатиот мажјак и исправената до него женка, двојка на ритуал и нежност, со разотворени корони на главите, наведнати една кон друга.

Битола со красната си архитектура на стари куќи, макар и напукнати, напуштени, со побелени бои и потчукани агли, напонува дека некогаш била невеста, што го извадила од ковчегот стариот замачкан фустан, но сепак ја празнува годишнината од својата свадба – можеби веќе платинеста. Во локалната црква „Св. Димитар“, најголемата во Македонија, на црниот фон од таванот има триаголник со око, кое – освен како симбол на Св. Троица – напонува на едни подалечни митолошки времиња во едни поодалечени краишта на светот – тие на фараоните. Светлината паѓа косо од високите прозорци со мистичност, такашто можеш не само да ја видиш, туку и да ја пипнеш, не само да ја пипнеш, но да ù го осетиш суштествувањето – на чадот од свеќите, кој лебди како Светиот Дух во неа. Слика што не е цел сама по себе за повеќето православни цркви. Во Македонија, меѓутоа, во новите Божји храмови ретко можеш да видиш фрески, освен над олтарот и на кубето горе. Црното е секако бојата што преовладува. Не на смртта, не на злото, туку на жалејката.

На Македонија која плаче, на каде и да

свртам. Таму кајшто Црни Дрим се излива од Охридското Езеро во форма на буквата Т, во градот на поетите Струга. Таму кајшто матен тече Вардар како незадржани солзи на улица од мичино прашливо лице. Останки-остатоци насекаде од недобронамерните или небрежни туристи среди природата – лишаи што ја задушуваат. Цамии – во Битола повеќе од црквите – 2:1.

Но не само за себе сега плаче Македонија, но и за себеси од порано – на она загубено синовно или мајчинско чувство од сведната глава над другиот, што се пројавува во толку многу од нејзините форми. И ведрата е Македонија – со јужното си сонце, со куќите во кои преовладува жолтото, со боите од сончевиот спектар, со природната газирана вода „Пелистерка“, толку жива што си помислив да не потекнува од старогрчкиот збор за гулаб.

Последната слика што ќе ја запомнам во свеста ми е таа од чулот со кој ја заобиколуваме црквата „Св. Канео“, кацната на врвот од една спила над Охридското Езеро, како галеб или гулаб, што си ја прибрал главата во крилјата. Под неа, се гледа капела и на здрачот светка само една свеќичка, пулсира од далеку.

Како музиката на Македонија, си мислам, напевната – што можеш да ја чуеш само ако си го допреш увото. Едно тупотење.

Превод од бугарски: **Богомил Гүзел**

ЦВЕТАНКА ЕЛЕНКОВА е родена 1968 во Софија. Завршила Универзитет за национална и светско стопанство. Една е од основачите на првото приватнолитературно списание во 90-ите „Ах, Марија“. Сега е главен уредник на културниот двомесечник „Европа 2001“ и уредник на грчкото списание за литература „Хелиос“.

Автор е на три книги поезија: *Кладитена легионот* (1995), *Амфиполис на деветте патишта* (1999) и *Седмиот гест* (2005). Ги превела од англиски антологијата на средновековна индијска поезија *Слова за Шива* (2000) и збирката *И покрај тоа* од Цонатан Дан (2004).

Превела повеќе книги од грчки поети, а нејзини песни се објавени во Англија, Франција, Грција, Кипар, Србија, Хрватска и Украина.

